

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol pol in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 12. V torek 22. marca 1853. II. tečaj.

Tonček v šoli.

Tonček. Dones, atej! sem pa skoraj šolo mudil. Ravno so molili, ko sem v šolo prišel. Tiho sem pri durih obstal, lepo se pokrižal in sam tihoma šolsko molitvo opravil. Pri molitvi, so g. učitel rekli, se ne sme nobeden ganiti, in kdor prepozno pride, mora sam za durmi kleče molitvo opraviti. Atej! lepo prosim, uro poravnajte, da šole ne bom mudil; g. učitelj to nikar radi ne vidijo.

Oče. Bom že storil; to me serčno veseli, da g. učitelj na šolsko molitvo tako ojstro gledajo; kdor svoje delo s Bogom začne in s Bogom konča, temu gre delo gladko od rok. Tudi učenec se lahko uči, kateri Boga na pomoč pokliče. — Sedaj mi spet povej Tonček! kaj ste dones v šoli počeli?

Tonč. Drugotečajarji so tole na deski napisano imeli in nekteri na svoje plošice, nekteri v svoje pismarice pisali:

il, el, ul, al, ol, le, li, la, lo, lu. — le na, li na, lo na, lu na, o me lo, mě ri lo, il, mji lo, o ra lo, ri lo. — le na na li ja, — on mi lo mo li — la ni je u mer la — mě ri la ne lo mi — o ra lo je ma lo.

Mi novinci smo se spet nekaj novega učili. Narprej smo imenovali reči, ki jih vidimo v šolski izbi in zvonaj na hiši. Sedaj so pa mene poprašali in rekli: Tonček! povej mi, kaj pa je pero? Odgovoril sem počasno in glasno: Pero je šolsko orodje; — kaj pa je černilnjak? Černilnjak je tudi šolsko orodje. Zakaj pa je černilnjak? Černilnjak je zato, da črnilo alj tinto noter denemo. — Za meno so tudi druge popraševali in vsak je moral počasno in glasno odgovarjati. — Ste ja že vidili in spoznali, so g. učitelj sedaj

začeli, da so nekatere reči iz lesa, druge iz kamna, spet druge iz železa, druge iz sukna, — kaj ne? Povejte mi sedaj te reči, ki so tukej v šolski izbi iz lesa nared? No začni ti . . , pa vam povem, da tisto reč, katero je že eden učenec imenoval, nobeden več za njim drugič imenovati ne sme. Ko smo že vse te reči v šolskeji izbi naštel, so rekli: kaj pa kaj zvonaj na hiši vidite, ki je iz lesa nared? Potem: povejte mi, kaj doma v izbi iz lesa vidite? kaj v kuhinji? kaj v spavnici? na dvoru? v skednji? Atej! to smo si glavo lomili! vsakteri je hotel več tacih reči vedeti. Pa še mi imenujte nekatere reči, ki jih za oranje potrebujemo, in ki so iz lesa?

Oče. No! lej Tonček! kako dobro je, da si s meno na polji bil in mene popraševal, kako se temu in unemu pravi; lej! vse prav pride.

Tonč. Res prav je; unih skoraj nobeden ni znal kaj povedati; kako so mene pohvalili, da to že znam. Za dones je dosti od tega, sedaj boš pa, so mi djali, vse reči imenoval lepo zaporedoma, ki so iz lesa nared in ki smo jih dones imenovali! Takole sem začel: duri, prag, miza, klop, stol, deska, remica, merilo, gosli, omar, predal, skrinja; — streha, podstrežnica, žleb, stopalice alj štenge; — hlev, most, parna, cepi, grablje, vile, lojtra alj lestvica, slamorezni stol, mlin; — voz, kolesa, plug alj drevo, brana, ojice, truje, grote. Prav lepo si odgovoril; še dve reči bodem vam imenoval, ki ste za nas vse imenitne in ki ste tudi iz lesa; kaj mislite, ktere ste te dve reči? Povej jih ti Nac, ki že tretje leto v šolo hodiš? Nac jih je res povedal; rekel je: te dve reči ste: zibel in mertvaška truhla. —

Vsedite se sedaj v klopi, vzemite ploščico in klinček in pripravite se k pisanju, — le urno! Tako. Naredite mi ravno stoječo čerto, ravno visečo, poševo, krivo. Bom naredil spet čerto nove sorte na desko, le dobro pazite! Potegnem od spodej pošev na viš, krido po strani deržim in le malo pritisnem; glejte: to je sedaj *tanjka* čerta; le tudi vi poskusite! Nekaj časa so nam vkazali tanjke čerte narejati, potem so rekli: spet bom naredil novo čerto: od levice zgorej potegnem malo pošev proti desnici, krido po širjavi deržim, dobro pritisnem in glejte jo novo čerto, — ta

se pravi *debela čerta*. Le jo tudi vi narejajte; naredite tanjkih in debelih čert prav veliko, kolikor jih ima na plošici prostora!

Oče. Nisim hitro zastopil, kaj je to tanjka čerta. Aha! sedaj pa že vem; mi smo tanjkej čerti rekali *Haarstrichi*, debelej pa *Schattenstrichi*.

Tonč. Ja! ja atej! sedaj mi v glavo pade, da so g. učitel nekega večjega učenca poklicali in mu vkažali povedati: kako se te dve čerti po nemško pravite; meni se zde, da je ravno tudi tako rekel: *Haarstrich — Schattenstrich*.

Še so nam dones dve druge čerti pokazali. Naredili so debelo poševo čerto, so jo spodaj malo na viš in scer tanjko zavili alj zavihali. Glejte! so nam djali, to je *zavita alj zavihana čerta*; le jo delajte tudi vi na ploščah. Bom še edno drugo čerto naredil, le dobro gledajte! Naredili so narprej tanjko čerto, jo dol zavili in poševo debelo čerto iz nje potegnili. Rekli so: ta je tudi *zavita alj zavihana čerta*. Pa kaj, povejte mi: alj ste te dve čerti si skoz in skoz ednake. Nak! niste ste si skoz in skoz ednake. Alite! toleta, ki sem jo prvo naredil, je *spodaj zavita alj pa na viš zavihana*, — toleta pa, ki sem jo drugo naredil, je *zgoraj zavita alj pa dol zavihana*. Le jih vi na ploščice narejajte, kolikor se jih vam poljubi in kolikor jih ima na plošici prostora.

No! pridni ste bili, ste dobro mahali in potegovali; bodem vam zato taj še nekaj pokazal. Kar bom vam sedaj pokazal, to je jako imenitno; to mora vsak znati, kdor tega ne zna, ne bode nikolj urno in lepo pisal. Sedaj so naredili zavutih čert po celej deski kakor je dolga, brez da bi bili s roko obstali ali premolknili, edna čerta se je druge držala, bile so te čerte kači alj červu podobne, ki leze in se tudi tako vije; lani sem tudi kaj tacega vidil, ki je bliskalo in gromelo. Atej! vi ste rekli tedaj, da je to strela. — Potem smo tudi mi take zavite čerte po celej plošici narejali in nobeden ni smel premolkniti, preden je na konec verste prišel; tako bote dobili gibčne roke, ki so pri pisanju nar potrebniše —

Izgled čudovitnega božjega ohranjenja.

(Po nemškem.)

Neki stari puščavnik, po imenu Malch, je pripovedal velikemu cerkvenimu učeniku Hieronimu sledečo prigodbo, ki se mu je bila na njegovem popotvanju pripetila: „Enkrat sim, tako začne, že precej star svoj samostan zapustil in se od bratov poslovil, akoravno sim bil z brati in z opatom prav zadovoljen in jim serčno vdan. To ločitev storiti in se zopet med goljujni svet podati, me ni gnala nobena posvetna želja, nobeno nečimerno in prazno nagnjenje, ampak zgoli vzrok je bil ta, da sim serčno hrepenil, svojo prestaro mater še enkrat pred smertjo viditi in nje posvetne in hišne zadeve vrediti. Ali na tem mojem popotvanju se mi je bilo nekej primerilo, česar prej nisim pričakoval. Karavano, h kateri sim se bil tudi jaz pridružil, so napadli Saraceni in jo oplenili, in moja osoda je bila sužnost, ker so me ti neverniki odpeljali v daljno puščavo, od kodar so me potlej z neko sužno žensko vred nekemu Arabcu prodali. Ta tovaršica moje sužnosti je bila prav pobožna in žlahtoserčna kristiana, sama poštenost, krotkost in bogaboječnost; tedaj se nisim pri nji prav nič pohujšal, ker me je še ona z besedami in z svojim obnašanjem spodbujala in serčila, da naj na Boga in njega previdnost zaupam, kadar me je kaka žalost in nepoterpežljivost obšla. Že več mesecev sva nevoljno težki jarm sužnosti nosila, in med mnogoterim pomanjkanjem hude in terde dela opravljala, ko sva vender eno priložnost za vbegniti dobila, ktere misli sva pa že dolgo poprej med sabo kovala. In to včiniti sva si iz živinskih kož napihnjene mehurje napravila, s kterimi sva scer plašljivo ali vender srečno čez derečo reko, Tigris imenovano, preplavala. Ali živež, ki sva ga bila sabo vzela, se je nama zmočil, in tako skazil, da ni bil za nobeno rabo več. Torej sva zdaj revno in težavno in od strahu trepetaje popotvala skozi neizmerno puščavo več po noči kot po dnevi, in pri vsakim majhnim pišu sva se prestrašila, ker sva se bala, da bi najn gospod naji ne skusil doteči in zopet vjeti. In ta misel se je bila tudi vresničila, zakaj četrty dan najnega popotovanja sva zapazila dalječ zadi za nama nekej ljudi, viditi je bila

velika prašna megla, ki se je nama zmirej bolj bližala, kmalo sva zagledala dva arabska velbljuda proti nama dirjati, spoznala sva najnega gospodarja in njegovega služabnika, ki sta naji lovila in že naji v gledala.

Kam sva se hotla obrniti, kam vteči in kako maščevavcama vbegniti? Ko sva se v tem strahu pazljivo okoli sebe ogledovala, sva zapazila v neki bližnji pečini ljuknjo, ki je bila vhod v temen in kakor se je nama zdelo, globok berlog. V to jamo jo potegneva tako hitro, kakor koli je bilo v taki sili mogoče; ker sva se pa bala, da bi se ne znajdlj notri škorpioni, gadi, kače in drugi strupeni merčesi, se nisva dalječ notri podala, ampak sva se k naju sreči pritisnila na stran k eni steni pri groznem prepadu. Nekej minut potem sta prijezdila naju pregnanjavca do pečine in začneta v berlog nad naji grozovitno vekati in serdito razsajati, ker sva pa midva le tišila in ker jima nisva nič odgovorila, stopita raz velbljuda. Gospodar prime velbljuda in vkaže hlapcu v jamo stopiti in naji s silo ven spraviti. Urno in prevzetno pritaplja notri, ali ker je iz belega dne v temno jamo prišel, so se k najni sreči njegove oči oslepele, da ni naji tako hitro v gledal; zatorej je pa začel še bolj glasno vekati in na vse gerlo rijuti rekoč: „Ven spravita se, potepuha! ojster meč je za vaji že napravljen“, kar iz globočine brezdna oroslánica skoči, ga zgrabi in zadavljenega v svoje ležišče vleče. Med tem ni mogel trinog svojega hlapca zvunaj dočakati, misli si, da sva se mu protistavila, zatorej perdere tudi še sam serdit v berlog, hlapca po poti preklinja in se nad njim jezi ali poprej, ko je do naji prikoračil, ga že oroslánica popade in tudi njega vmori.

Od strahu trepetaje sva zdaj stala v najni ozki spranji, ker nisva čakala družega kot da sadaj na naji versta pride. Ali po božji volji se je vse nenadjano spremenilo. Ker se je bila oroslánica iz svojega spanja zbudila in ker ni vidila pokoja več, se mende vstraši in zboji, da bi se ji kej hujšega ne prigodilo, za tega voljo se pa pobere in popade z zobmi svoje mladiče, ter jih hitro iz berloga vleče, brez da bi se bila na naji ogledala, ali za naji kaj porajtala. Šele potem ko je bilo solnce že zašlo in ko se je že mračilo, sva se prederznila naju zavetje zapustiti in se ven

podati. Tukej najdeva k najnemu velikemu veselju najnih preganjavcov velbljuda ležati in prežvekovati, ki sta mirno na svoje jezdarce čakala; in ko sva ji z obilnim živežem obložena vidila, se je naju radost neizrekljivo pomnožila. Potem, ko sva se nekej okrepčala in zahvalila čudovitno previdnost božjo, ki je naji ohranila, sva se na prazne sedila vsedla in tako odjezdila. Deset dni potem pridirjeva vendar na konec puščave k enemu rimskemu šotorišču vojšakov, kjer sva se k Sabju, Medvodskemu (Mezopotanskemu) velitelju napovedala in pokazala. Ko sva se potem tukej nekej oddahnila in okrepila, se posloviva eden od drugzega, ter vsaki svojo domovino poiščeva.“

Resnično! kterega Gospod varje, mu ne more nobena sovražna moč nič žalega naključiti. Zatorej tudi poje v Boga gotovo zaupaje psalmist: „Desiravno bi moral hoditi po smertni senci, bom brez strahu hodil, ker si Ti, o Gospod! z menoj.“

Čiargo.

Jutro.

Dobro jutro atej moj!
Zorja že je bela;
Dajte meni žegen svoj,
Ki je duša dela.

Mamka vas čem kušniti,
Kaj ste me sredili,
Dosta truda in skerbi
Za me ste si vžili.

Angel tebi se zročim,
Tebi se dopasti,
Tebe bogati želim,
No bit' v toji časti.

Angel ljubi! varih moj
V šolo me sprevodi,
Tam na moji strani stoj,
Brani me povsodi.

Miren hočem v šoli bit',
Skerbno se učiti,
Celi dan Boga častit',
K njemu se moliti.

Zadnje jutro prišlo bo
Enkrat tud' za mene;
Angelček! s tvojo roko
V raj pripelji mene!

F. Šrol.

Zmerna južina.

Nek vodja je v enem velikem mestu vse oficirje k jedi povabil. Konec južine reče vojskovodja, da mu je na enkrat zlate

ure zmanjkalo. Gosposi naj toraj blagovolijo pogledati, ali je morda pod kakim pertičem skrita. Iščejo in iščejo, pa ne dobé nič, če ravno je jo vojskovodja še pred četertinko ure v rokah imel. To sum obudi. Oficirji se opravičiti vstanejo, žepe svojih hlač, telovnikov in sukinj obernejo, da bi se vidilo, da se ura v nobenega ni pozgubila. Le en oficir pride v zaderge, zarudi, žepov ne oberne in le reče, da naj mu na besedo verjamejo, da ure nima. Cela družba omolkne in se kmalo razide. Še tisti večer pokliče vodja oficirja, ki se je branil, žepov obrniti, k sebi in ga prijazno nagovori: „Oj, odpustite gospod! da ste dans tako po nedolžnem v zaderge prišli. Ura se je najdla. V mojem žepu se je preparalo in tako je skoz podšitek smuknila, kjer jo je moj služabnik pred le dobil. Vender mi dovolite vas vprašati, zakaj ste tako v stiske prišli in se branili, žepov obrniti, ko so vender vsi drugi to brez obotave storili? Na to mladenč zopet zarudi in po sili, smehlja se, odgovori: „Jaz sim imel svojo južino v žepu, namreč nekoliko sira in kos kruha; zakaj vi, gospod vodja, ste me nenadoma povabili, bil sim se za danas že z živežem preskerbel.“ — „Vašej zmernosti“, reče vodja „se čudim. Z malim ste zadovoljni. Saj niste skopi?“ „Oh, nak! gospod vodja!“ — „Vender pa je pri vašem zaslužku, ki že kaj znese, to čudno. Imate stare dolge plačati? Sicer se mi ni v te reči vtikati, vender me bo veselilo, če mi zaupate.“ — „Gotovo, gospod vodja! ste vredni popolnoma mojega zaupanja; zatorej vam uzrok svoje zmernosti odkrijem. Zgodi se to iz ljubezni do moje dobre, stare matere, ki je bolehna in bi zavolj svoje pičle plače stradati morala, ko bi jej jaz v časi kaj ne poslal. Zatoraj jem trikrat v tednu o poldne le nekoliko sira in kruha, pa posladí mi ga zavest, da sim zopet nekoliko krajcarjev za svojo preljubo mater prihranil. Dans, ko sim ravno prost od službe, sim nekam daleč hotel na sprehod iti in sim svojo jed sabo vzel. Zatoraj sim se tudi branil, žepov obrniti.“ — Vodja si obriše solzne oči in reče ginjen: „Zares, vi ste pravi sin! Odsihmal bodete moj *vsakdanji* gost, da še bolj svojo mater, ktorej zavolj tacega sina ne morem dovolj sreče voščiti, podpirati zamorete. Nič se ne obotavljajte, gospod!

Midva se pozna. Z Bogom, da se jutre opoldne zopet vidiva.“

Drobtinčici.

* U slavno znani tiskarnici gosp. Jeretina v Celju se tiska nova knjigica, pod naslovom: „Anweisung nach der Schreib-Lese-Lautir-Methode die Kinder das Schreiben und Lesen zweckmässig zu lehren.“ Zložil je bukvice s posebnim oziram na *slovenske* začetne šole zveden nadučitelj na dolnim Štajarskim. Všeč bode gotovo vsim gosp. učiteljem.

* Pervi del „Zgodovinskega katekizma“ je bil od vsih Slovincov s veseljem sprejet in od vsih časopisov lepo pohvaljen. Težko smo zdaj drugi del te zlate knjige pričakovali. Povest: „Zmerna južina“ je vzeta iz drugega dela imenovane knjige; je taj porok, da je drugi del donatisnjen. Vsim Slovincem, posebno vsim gg. mladim duhovnim in bogoslovcem ga po vsej pravici živo priporočimo. —

Društvo sv. Mohora.

* §. 3 družtvenih postav pravi: „Družnik neha biti, a) kdor svojevoljno izstopi in to ustmeno alj pismeno oznani, b) kdor edno celo leto čez odločeni čas svojega doneska ne plača.“ Kaffolovi ogovori so že natisnjeni do 15. nedele po binkoštih; skoraj jih bomo s „Božidarom“ s „letnim računom“ in s „imenikom družbanov“ razposlali in scer po družtvenih postavah vsim gospodom, ki so k družtvu pristopili. Kdor taj misli od družtva odstopiti, naj to naznani! —

Dalej so pristopili p. n. gospodi: 731. Kaffol Štef., kapl. v Štjaku; 732. Zgombič Pet., kurat v Gorjanski; 733. Sbogar Prim., kurat v Vedrijani; 734. Vodopivec Jan., kupčev. v Kamnjah; 735. Lackovič Juri, žup. v Petrijancu kod Varasdina; 736. Terčon Jož., podfajm. v Podgori; 737. Zoru Vekosl., bogosl. v Gorici; 738. Kreft Ant., oskerbn. fare sv. Troj. v slov. goricah; 739. P. Jan. Metelko, frančišk. v Ljublj.; 740. Farna bukvarnica v Doberni.